په جوارۍ کښې ګټلې شوې مال

پښتو

پیشکش:
مجلس المدینة العلمیه (دعوت اسلامی)
ترجمو:
ټرانسلیشن ډیپارټمنټ (دعوت اسلامی)

اَلۡحَمۡدُ لِلّٰہِ رَبِّ الۡعٰلَمِیۡنَ وَ الصَّلٰوۃُ وَ السَّلَامُ عَلٰی سَیِّدِ الۡمُرۡسَلِیۡنَ ط

اَمَّا بَعۡدُ فَاَعُوۡذُ بِاللّٰہِ مِنَ الشَّیۡطٰنِ الرَّجِیۡمِ ط بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ ط

دا مضمون "غیبت کی تباہ کاریاں" صفحه 178 تا 194، 210 تا 214 نه اخستے شوے دے

په جوارئ کښې ګټلے شوے مال

دُعائے عطّار: یا الله پاکه! چې څوک هم دا رساله "په جوارئ کښې ګټلے شوے مال" اولوَلي یا ئې واورِي، هغه او د هغه راتلونکي نَسلونه د جوارئ د بیمارئ نه محفوظه اُوساتې او په رزقِ حلال قَناعت ورکړې او ستا نه علاوه ئې د هیڅ چا محتاجه نه کړې۔

اٰمِیۡن بِجَاہِ النَّبِیِّ الۡاَمِیۡن صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم

د دُرود شریف فضیلت

حضرت علامه مَجدُالدّین فیروز آبادي رَحۡمَۃُ اللّٰہِ تَعَالٰی عَلَیۡہ نه منقول دي چې کله په یو مجلس (یعني خلقو) کښې کښیني نو اووایه: بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ وَصَلَّی اللّٰہُ عَلٰی مُحَمَّد نو الله پاک به په تا باندې یوه فرښته مقرره کړي چې هغه به تا د غیبت [کولو] نه ساتي۔ او چې کله د مجلس نه پاڅې نو اُووایه: : بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ وَصَلَّی اللّٰہُ عَلٰی مُحَمَّد نو فرښته به خلق ستا د غیبت نه منع ساتي۔ (القول البدیع، ص278)

صَلُّوۡا عَلَی الۡحَبِیۡب صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

غیبت کوونکے قابلِ رَحم دے!

یو بزرګ رَحۡمَۃُ اللّٰہِ تَعَالٰی عَلَیۡہ ته چا اووئیل: فلانکے کس ستاسو دومره بد بیانوي چې زما په تاسو باندې رحم راشي۔ نو هغه [بزرګ] اوفرمائیل: "قابلِ رحم خو هغه کس یخپله دے۔" (تفسیرِ قُرطبی 8/242)

سُبحان الله! زمونږ د بزرګانو اخلاص او اخلاق مرحبا! د هغوئي د مدني سوچ به څه وائې چې د داسې کس په خبره هم غصه نه ورتله کوم چې به په هغوئي پورې ډيرې زياتې بدې وئيلې بلکه زړه ئې مطمئن دے چې زما څه نقصان کيږي! غيبت کوونکے پخپله نقصاني کيږي او هغه ناپوهه په دې معنٰی هُم قابلِ رحم هم دے چې خپلې نيکئ بربادوي، ګناهګاريږي او د هغې په سبب د اور مستحق ګرځي۔

دردِ سر ہو یا بخار آئے تڑپ جاتا ہوں
میں جہنّم کی سزا کیسے سہوں گا یارب!
عَفْوْ کر اور سدا کیلئے راضی ہو جا
گر کرم کردے تو جنّت میں رہوں گا یارب!

د مات ګوَډ غيبت

تابعي بزرګ حضرت سيدنا معاويه بن قُرّه رحمۃُ اللہ تعالٰی علیہ فرمائي: ''که ستاسو په خوا څوک ګوَډ [يا بل معذوره کس] تير شي او تاسو د هغه د ګوَډ والي [يا بلې معذورئ] د عيب تذکره اوکړئ نو دا هم غيبت دے۔'' (تفسیر در منثور، 571/7)

معلومه شوه چې يو ګوَډ ته هم بِلا اجازتِ شرعي پشې شا ګوَډ وئيل غيبت دے دغه شان چا ته ❀ ګوَډ، شل، ❀ کنجا، ❀ ړوند، ❀ چقُوړ، ❀ نِيم ژبے، ❀ چاړا، ❀ کُونړ او ❀ شا بُوکے وغيره وئيل هم غيبت دے۔

د جوارئ د کاروبار نه توبه

د غيبت کولو اَوريدلو عادت لرې کولو او د لُمونځونو او سنّتو عادت جوړولو د پاره د دعوت اسلامي دِيني ماحول سره هر وخت وابسته اوسئ، د سنّتو د تربيّت د پاره په مدني قافلو کښې د عاشقان رسول سره د سنّتو ډک سفر کوئ، کامياب ژوند تيرولو او آخرت جوړولو د پاره د نيک اعمالو مطابق عمل کوئ او هره ورځ د [خپلو اعمالو د] جائزے اخستلو په ذريعه [د نيک اعمالو] رساله کښې خانې ډکوئ او د هرې مياشتے په يکم تاريخ ئې خپل ذمه دار ته جمع کوئ۔ ستاسو د ترغيب د پاره يو مدني سپرلے پيش کووم۔

چنانچه سوئي ډويژن ډيره بُګټي (بلوچستان) کښې د يو سکول استاد څه داسې حلفيه تحرير راکړے دے چې د يو سکول استاد به د تَمبُولا (يوه لوبه چې په هغې کښې د پيسو جواري کيږي)، د هغې) دوکان چلَوَلو- 2004ء کښې د صوبه سندھ په سطح باندې صحرائے مدينه (کراچئ) کښې کيدونکې د عاشقان رسول ديني تحريک، دعوت اسلامي د درې ورځو د سنّتو نه ډکې اجتماع کښې هغه ته د شرکت کولو سعادت ملاؤ شو په آخره کښې چې کله دعا اوشوه نو هغه په ژړا شو او د تيرو تولو ګناهونو نه توبه کولو سره سره ئې [پينځه وخته] لمُونځ جَمعې سره د ادا کولو نيت هُم اوکړو- اَلْحَمْدُلِلّٰه! د اجتماع نه واپس راتللو سره ئې د تمبولا کار بالکل ختم کړو، ګيره ئې پريښودله او په سکول کښې ئې درس هم جاري کړو او د دعوت اسلامي په مَدرَسةُ الْمَدينه (برائے بالغان) کښې ئې د قرآن پاک سبق وئيل هُم شروع کړو-

جواري حرامه ده

خوږو اسلامي ورونړو! د دعوت اسلامي د سُنّتو ډکو اجتماع ګانو به څه وائې! د الله کريم په رحم معلومه نه ده چې [د دې اِجتِماعاتو په بَرَکت به] د څومره خلقو په زړونو کښې مدني انقلاب پيدا شوے وي، په دې اجتماع ګانو کښې شرکت د دواړو جهانو د پاره باعث د سعادت دے- اوس اوس تاسو يو مدني سپرلے واوريدو چې په هغې کښې د تَمبُولا د کاروبار نه د توبه کولو تذکره ده- تَمبُولا د ”جوارئ“ يو قسم دے، په جوارئ کښې د يو بل مال په ناحقه خوړلے کيږي او داسې کول شرعاً حرام دي. جواري کول، د جوارئ اډّه چلَوَل د جوارئ آلات خرڅول اخستل ادا ټول په اسلام کښې حرام او جهنّم ته بوتللو والا کارونه دي- افسوس! نن صبا په مسلمانانو کښې جواري کول ډير عام شوي دي، د جوارئ داسې صورتونه هم شته چې خلق په هغې کښې د کم علمئ په وجه اخته کيږي- لِهٰذا ښو ښو نيتونو سره د جوارئ په باره کښې څه معلومات حاصل کړئ-

جواری کول ګناه ده

دويمه سيپاره سُوْرَۃُالبَقَرَہ آيت نمبر 219 کښې الله پاک ارشاد فرمائي:

يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ ؕ قُلْ فِيْهِمَاۤ اِثْمٌ كَبِيْرٌ وَّ مَنَافِعُ لِلنَّاسِ ۫ وَ اِثْمُهُمَاۤ اَكْبَرُ مِنْ نَّفْعِهِمَا ؕ وَ يَسْـَٔلُوْنَكَ مَا ذَا يُنْفِقُوْنَ ؕ۬ قُلِ الْعَفْوَ ؕ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُوْنَ ۟ۙ(۲۱۹)	[مَفهُوم] ترجمۂ کنزُالایمان: تاسو نه د شرابو او جوارئ د حُکم تپوس کوي، تاسو اوفرمائے چې په دې دواړو کښې لويه ګناه ده او د خلقو څه دنيوي ګټې هم، او د دې دواړو ګناه د دوئي د ګټې نه لويه ده-

حضرت علامه مولانا سيد نعيم الدين مراد آبادي رحمۃُاللہ تعالٰی علیہ خزائنُ العِرفان کښې د دې آيت نه لاندې ليکي: په جوارئ کښې کله د مُفتو مال په لاس ورځي او د ګناهونو او خرابو خو ئي څه شمير نِشته! د عقل زوال، د غيرت او حميّت زوال، د عبادتونو نه محرومي، خلقو سره دشمنئ، د خلقو په نظر کښې ذليله کيدل د مال و دولت ضائع کيدل (يعني بربادېدل)- (خزائن العرفان، ص 73)

جواري شيطاني کار دے

اوومه سيپاره سورۃالمائدہ آيت نمبر 90 تا 91 کښې الله پاک اِرشاد فرمائي:

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْاَنْصَابُ وَ الْاَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطٰنِ فَاجْتَنِبُوْهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ(۹۰) اِنَّمَا يُرِيْدُ الشَّيْطٰنُ اَنْ يُّوْقِعَ بَيْنَكُمُ	[مَفهُوم] ترجمۂ کنزُالایمان: اے ايمان والؤ! شراب، جواري، او بُتان او د قسمت معلومولو غشي ويشتل ناپاکه دي، شيطاني کارونه دي نو د دې نه ځان ساتئ د پاره د دې چې تاسو کامياب شئ- شيطان هم دا غواړي چې ستاسو په مينځ

اَلْعَدَاوَةَ وَ الْبَغْضَآءَ فِی الْخَمْرِ وَ الْمَیْسِرِ وَ یَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَ عَنِ الصَّلٰوةِۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُّنْتَهُوْنَ(۹۱)	کښې دُشمني او بغض پیدا کړي په شرابو او جوارئ سره او تاسو د **الله** پاک د ذِکر نه منع کړي او د لمونځونو نه مو حصار کړي نو آیا تاسو منع شوئ؟

حضرت عَلَّامه مولانا سید محمد نعیم الدین مراد آبادي رحمۃ اللہ تعالٰی علیہ خزائن العرفان کښې د دې آیت نه لاندې لیکي: په دې آیت کښې د شرابو او جوارئ د نتیجو او وبال بیان شوے دے چې د شرابو څښلو او جوارئ کولو یو وبال خو دا دے چې د دې په ذریعه خپل مینځ کښې بُغض او دشمني پیدا کیږي او چې کوم کس په دې بدو کښې اخته شي نو هغه د **الله** پاک د ذکر او د لـمانځه د وختونو نه محرومه شي- (خزائن العرفان، ص236)

جوارئ کښې ګټلے شوے مال حرام دے

دویمه سیپاره سورۃالبقرۃ آیت نمبر188 کښې **الله** پاک فرمائي:

وَلَا تَاْكُلُوْۤا اَمْوَالَكُمْ بَیْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ (پ2، البقرہ: 188)	[مَفهوم ترجمۂ کنزُالاِیمان]: او په خپل مینځ کښې د یو بل مال په ناحقه مه خورئ-

حضرت علامه مولانا سید نعیم الدین مراد آبادي رحمۃ اللہ تعالٰی علیہ خزائن العرفان کښې د دې آیت نه لاندې لیکي: په دې آیت کښې باطله طریقه باندې د چا مال خوړل حرام قرار شوي دي، که هغه لوټ کړے شي یا که په زور یا په غلا یا په جوارئ سره یا د حرامو تماشو یا حرامو کارونو یا حرامو څیزونو په بدله کښې یا د رشوت یا د دروغو د ګواهئ یا چغل خورئ په ذریعه حاصل کړے شي دا ټول ممنوع و حرام دي- (خزائنُ العرفان، ص63)

داسي ده لکه چې د خنزیر په وینه او غوښه کښې ئې لاس ډوب کړل

نبي کريم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فرمائيلي دي: چا چې په نَرد شير (د جوارئ کولو په يو سامان دے په هغې) جواري اُوکړه نو داسې ده لکه خپل لاس ئي چې د خِنزِير په غوښه او وِينه کښې ډوب کړو- (ابن ماجه، 231/4، حديث:3763)

د جوارئ دعوت ورکوونکے دِ په کفّاره کښې صَدَقَه اُوکړي

د نبي کريم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فرمان مبارک دے: چا چې خپل ملګري ته اُووَئيل: "راځه! چې جوارِي اوکړو-" نو هغه (ويُونکي) ته پکار دي چې صدقه اوکړي- (صحيح مسلم، ص692، حديث:4260) حضرت علامه يحيٰي بن شرف نَوَوِي رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه د دې حديث په شرح کښې ليکي: علمائے کرام فرمائي چې نبي کريم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم د صدقے حکم په دې وجه ورکړے دے چې دې کس د ګناه دعوت ورکړے وو، حضرت علامه خِطابي رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه وئيلي دي چې د څومره پيسو د جوارئ ئې وئيلي وو هم د هغه همره پيسو صدقه دِ اوکړي خو صحيح خبره هغه ده کومه چې **محقِّقِينو** بيان کړي ده او هم دا د حديثِ پاک ظاهر دے چې د صدقے څه مقدار معيّن نه دے، په آسانئ سره چې څومره صدقه کولے شي او دِ ئې کړي -(شرح مسلم للنووی، 107/11)

اعلٰي حضرت، امام اهلسنّت، مولانا شاه احمد رضا خان رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه فتاوٰي رضويه جلد 19صَفْحَه 646 کښې فرمائي: سُود او غلا او غصب او د جوارئ روپئ قطعاً حرامي دي-(فتاوٰی رضويه، 646/19)

د جوارئ تعريف

جوارئ ته په عربئ کښې قِمار وائي د دې تعريف ملاحِظه کړئ: حضرت مير سيد شريف جُرجاني رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه ليکي: هره هغه لوبه چې په هغې کښې دا شرط وي چې د مَغلُوبه (يعني ناکامه کيدونکي) يو څيز غالِب (يعني کامياب کيدونکي) ته ورکړے شي دا "قِمار" (يعني جواري) ده- (التعريفات، 126)

د جوارئ شپږ صورتونه

اے عاشقانِ رسول! نن صبا په دنیا کښې د جوارئ نوې نوې طریقے رائج دي، په هغې کښې شپږ دا دي:

﴿1﴾ لاټري

په دې طریقهٔ کار کښې خلقو ته د لکونو کروړونو انعاماتو لالچ ورکولے کیږي او لکونه ټکټونه په معمولي رقم خرڅ کړے شي بیا د قرعه اندازئ په ذریعه کامیابیدونکو باندې یو څو لاکه یا یو څو کروړه روپئ تقسیم کړے شي او د باقي کسانو رقم ډوب شي، دا هم د جوارئ یو صورت دے او دا حرام او جهنم ته بوتلونکے کار دے.

﴿2﴾ د پرائز بانډ پرچي

حکومتِ پاکستان د مختلفو قیمتونو انعامي بانډز د بینک په ذریعه جاري کوي او د شیډول مطابق په هره میاشت کښې د قرعه اندازئ په ذریعه د لکونو روپو انعامات په خلقو تقسیمَوِي، د چا چې انعام نه وي راختلے د هغه رقم هُم محفوظ وي، هغه چې کله غواړي هغه نقد رقم راوِیستلے شي، دا جائز دي او په جوارئ کښې داخل نه دي- البتّه د یو څو قسمونو پرائز بانډونه داسې دي چې هغې ته ''پریمیَم پرائز بانډ'' وائي، په هغې باندې یقیني طور ګټه ملاویږي، دا سُود دے او د دې اخِستل، خرڅَول او ګټه اخستل شرعاً جائز نه دي (بعضې وختونو کښې داسې هم کیږي چې د کومو پرائز بانډونو لَین دَین او په هغې باندې د انعام صورت جائز هم وي، د هغې متعلق پالیسي بدله شي یا په هغې کښې هم څه غیر شرعي معامله شامله کړے شي، په داسې صورت کښې به د هغه وخت د پالیسئ مطابق حُکمِ شرعي وي- په داسې موقع باندې د شرعي رهنمائي د پاره د ''دعوت اسلامي دارالافتاء اهلسنّت'' سره رابطه کوئ) یاد ساتئ!د انعامي بانډز د پرچو اخستل او خرڅول، غیر قانوني، ناجائزه او حرام دي ځکه چې خرڅوونکے د حکومت پاکستان له طرفه جاري شوي پرائز بانډونه ځان سره

ګټږدي (بلکه بعضې وخت خو پرائز بانډ هم خرڅوونکي سره نه وي بلکه) پرچئ خرڅوونکے خريدار ته د لږ رقم په بدله کښي په پرچئ باندې صرف يو نمبر ورکړي چې که په دې نمبر انعام راوُوتو نو زه به تاله دومره رقم درکووم- د انعامي پرچئ دا کار هم جواري ده ځکه چې په دې کښې هُم د انعام نه راوتلو په صورت کښي د اخستونکي رقم ډوب شي-

﴿3﴾ د موبائل ميسجونه او جواري

په موبائيل باندې په مختلفو سوالونو مشتمل ميسجونه راځي چې په هغې کښې: مثلاً کوم ټيم به ميچ ګټي؟ يا پاکستان په کومه ورځ آزاد شوے وو؟ د صحيح جواب ورکوونکو د پاره مختلف انعامونه وي، د شرکت کوونکي د ”موبائيل بيلنس“ نه لږ رقم مثلاً لس روپئ کټ شي، د چا چې انعام راونه خِيژي د هغوئي رقم ضائع شي، دا هم جواري ده او حرام او جَهنَّم ته بوتلونکے کار دے-

﴿4﴾ مُعمّه

په دې کښې يو يا د يو نه زيات سوالونه د حل کولو د پاره ورکړے شي که حل د منتظمينو د مرضئ مطابق وي نو هغه حل کوونکي ته انعام ورکولے کيږي، د انعامونو تعداد درې يا څلور يا د دې نه زيات هم کيدے شي- لهٰذا د صحيح حل کوونکو تعداد که زيات وي نو د قرعه اندازئ په ذريعه فيصله کيږي- په دې لوبه کښې ډير زيات خلق شريک کيږي، شرکت په دوو طريقو وي : (۱) مفت (۲) په معمولي فيس ، که د شُرکاؤ نه د څه قسمه فيس وانخلي او بل څه مانع شريعت هم نه وي نو د انعام اخستل جائز دي، او په کوم کښې چې د شريکانو نه فيس اخلي په هغې کښې که انعام ملاؤ شي او که نه رقم پکښې ډوبيږي، دا صورت د جوارئ دے کوم چې حرام او جهنم ته بوتلونکے دے-

﴿5﴾ پيسے جمع کول او قرعه اندازي کول

بعضې خلق يا ملګري په خپل مينځ کښې لږ لږ رقم راجمع کړي او بيا قرعه اندازي کوي د چا نوم چې راووخيژی ټول رقم هغه ته ملاويږي، دا هم جواري ده ځکه چې د باقي خلقو رقم ډوب شي- دغه شان کله کله پيسے جمع کړے شي او په هغې کتاب يا يو بل څيز واخلي، چې د چا نوم په قرعه اندازئ کښې راووځي هغه ته هغه کتاب ورکړے شي دا هم جواري ده- ياد ساتئ چې بعضې کمپنئ خپل مصنوعات اخستونکو ته د قرعه اندازئ په ذريعه انعامونه ورکوي دا جائز دي ځکه چې په دې کښې د هيڅ چا رقم نه ډوبيږي-

﴿6﴾ په مختلفو لوبو شرطونه لګول

دلته مختلفې لوبې مثلاً د اسُونو منډه [رَيس]، کرکټ، ګَيرم، بلِيرَډ، تاش، شطرنج، وغيره په دوه طرفه شرط باندې کيږي چې بَيلُونکے به ګټُونکي ته دومره رقم يا فلانکے څيز ورکوي دا هم جواري ده او ناجائزه او حرام دي- ګَيرم او بليرډ کلب وغيره کښې د لوبيدو په وخت کښې عموماً دا شرط کيښودلے کيږي چې د کلب فيس به بَيلُونکے ادا کوي، دا هم جواري ده- بعضې ”ناپوهه“ خلق په کورونو کښې په مختلفو لوبو مثلاً تاش يا لوډو باندې د دواړو طرفو نه شرط لګوي او بيا لوبه کوي او د کم علمئ په وجه په دې کښې څه حرج نه محسوس کوي دوئي دِ هم د دې نه قلار شي ځکه چې دا هم جواري ده او جواري حرامه او جهنم ته بوتلونکے کار دے-

د جوارئ نه د توبه کولو طريقه

جواري کوونکے که [په خپله ګناه] پښيمانه شي نو هغه له پکار دي چې د **الله** پاک په بارګاه کښې ريښوني توبه اوباسي خو چې کوم مال ئې ګټلے وي هغه به بيا هم حرام وي په دې باره کښې اعلیٰ حضرت، امام اهلِسنت، مولانا امام شاه احمد رضا خان عَلَيْهِ رَحْمَةُ الرَّحْمٰن داسې رهنمائي فرمائي: څومره مال چې ئې په جوارئ کښې ګټلے هغه ټول حرام دے او د هغې نه د خلاصِي هم دا صورت دے چې د چا چا نه ئې

خومره مال ګټلے وی هغه ته دِ ئي واپس کړي، يا چې څنګه کيدے شي هغوئي دِ راضي کړي او پرې معاف دِ ئي کړي، يا چې په هغوئي کښې کوم کس بالغ وي د هغه حصه دِ د هغه په رضامندئ په هغه معاف کړي- که هغه نه وي نو د هغه وارثانو ته د ئي واپس کړي، يا چې په هغوئي کښې کوم عاقِل بالغ وي د هغوئي حصه دِ د هغوئي په رضا په هغوئي معاف کړي- د باقي کسانو حصه دِ ضرور هغوئي ته ورکړي څکه چې د هغي معافي نه شي کيدے، او د کومو خلقو چې هډو پته اُونه لږي، نه د هغه او نه د وارثانو، نو د هغه نه ئي چې خومره مال ګټلے وو هغه دِ د هغوئي په نِيَّت خيرات کړي، اګر که هغه مال خپل محتاجه خور، ورور، خورئې، وراره له ورکړي- مخکښې نور فرمائي: غرض دا چې د کوم کوم ځائے نه چې ورته خومره ياد وي چې دومره مال د فلانکي نه په ګټلو بيلّلو کښې زيات شوے وو، نو هغه هُمره دِ هغه ته يا د هغه وارثانو ته ورکړي، که هغوئي نه وي نو د هغوئي په نِيَّت دِ ئي صدقه کړي، او د زيات ګټلو مطلب دا دے چې مثلاً يو کس سره ئي لس ځله جواري کړې وه، کله به ده ګټله او کله هغه، او د هغه (يعني د مقابل د جوارئ) د ګټلو (د رقم) مقدار سلو روپو ته اُرسيدو، او ده پخپله ټولو لوبو کښې يو سل پينځه وِيشت ګټلي وي، نو سل سل خو برابرې شوې، او پينځه ويشت هغه له واپس ورکول دي- هم دومره دِ هغه ته واپس کړي- وَعَلٰى هٰذَا الْقِيَاسِ (يعني نور په هُم دې باندې قياس کړئ) او کوم ځائے چې ورته ياد نه وي چې (جواري کوونکي) څوک څوک وو او خومره مال ئي په جوارئ کښې ګټلے وو، هلته دِ د زيات نه زيات اندازه اولګوي چې په دې ټول وخت کښې به ئي د جوارئ نه خومره مال ګټلے وي نو هم هغه هُمره مال دِ د مالکانو په نِيَّت خيرات کړي، آخرت به ئي په هم دې طريقه پاکيږي- وَاللّٰهُ تَعَالٰى اَعْلَمُ- (فتاوٰی رضويه،19/651)

د وفات شوی کس بدي بيانول هم غيبت دے

حضرت سيّدنا ابو هُريره رضی اللہ تعالٰی عنہ فرمائي: ماعِز اَسلَمِي رضی اللہ تعالٰی عنہ چې کله رجم کړے شو ،(يعني د زِنا ”حد“ کښې په کانړو دومره اُوويشتلے شو چې وفات شو) دوه

کسان خپل مينځ کښې په خبرو شو، يو کس بل ته اووئيل: ده ته اوګوره چې **الله** پاک د ده پرده ساتلې وه خو د ده نفس پرينه ښودو، رُجِمَ رَجْمَ الْکَلْبِ يعني د سپي په شان رَجم کړے شو- حُضُور نبي کريم صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم چې دا واوريدل نو خاموشي ئې اختيار کړه څه وخته پورې روان وو، په لاره کښې يو مړ خر پروت وو او ښپې ئې خوَرے نيولې وے- نبي کريم صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم هغه دواړو کسانو ته اوفرمائيل: ورشئ او د هغه مُردار خر غوښه اوخورئ- هغوئي عرض اوکړو: يا نبيَّ اللهُ! دا به څوک [څنګه] اوخوري؟ ارشاد ئې اوفرمائيلو: هغه کومه چې تاسو د خپل ورور بے عِزَّتي اوکړه، هغه د دې خر د خوړلو نه هم زياته سخته ده- زما دِ قسم وي په هغه ذات د چا په قبضه کښې چې زما ساه ده! هغه (يعني ماعِز) دا وخت د جنّت په نهرونو کښې غوپې وهي- (ابوداود،4/197،حديث:4428)

”فلانکي خودکشي اوکړه“ داسې وئيل غيبت دے

معلومه شوه چې د مړو بدي بيانول هم غيبت دے- بعضې وخت کښې ډير د صبر د ازميښت معامله وي- مثلاً ډاکو، دهشت ګرد، د خپل عزيز قاتل وغيره قتل کړے شي يا هغوئي ته پانسِي ورکړے شي نو بعضې وخت کښې خلق په غيبت کښې اخته کيږي دغه شان د خودکشي کوونکي مسلمان په باره کښې بلا اجازت شرعي داسې وئيل چې ”فلانکي خودکشي اوکړه“ دا غيبت دے. دغه شان د نوم او پيژندګلو سره د يو مسلمان د خودکشۍ خبر په اخبار کښې ورکول نه دي پکار، ځکه چې په دې ذريعه د مړي غيبت هم کيږي او دې سره سره د مرحوم د اهل و عيال په عزت باندې هم داغ لګي- خو که په داسې انداز کښې ئې تذکره اوکړه چې لوستونکو يا اوريدونکو ته د خودکشۍ کوونکي پيژندګلو حاصله نه شي چې هغه څوک وو نو بيا باک نشته خو دا ياد ساتئ چې نوم خو ئې وانځستو خو کلے، کوڅه، قوم، اوقات، د خودکشۍ انداز وغيره ئې په داسې انداز کښې بيان کړل چې د هغې په ذريعه د خودکشي کوونکي پيژندګلو کيدے شي، لِهذا په داسې انداز

کښې تذکره کول چې اوپیژندلے شي نو دا هم په غیبت کښې شامل دي۔ مسئله دا ده چې مسلمان په خودکشئ کولو د اسلام نه نه خارجیږي د هغه د جنازے لمُونځ به هم ادا کیږي، د هغه د پاره به د مغفرت دعا هم کیږي، د مړ شوي مسلمان بدي بیانولو په اسلام کښې اجازت نِشته په دې باره کښې دوه حدیثونه ملاحظه کړئ: (۱) خپلو مړو ته بد مه وائي ځکه چې هغوئي خپلو مخکښې لیږلو اعمالو ته رسیدلي دي۔ (بخاری،470/1،حدیث:1393) (۲) د خپلو مړو صفتونه بیانوئ او د هغوئي د بدو [بیانولو] نه ځان ساتئ۔ (ترمذی،312/2،حدیث:1021) حضرت حضرتِ عَلَّامه عبدُ الرَّءُوف مُناوي رَحۡمَۃُاللّٰہِ عَلَیۡہ لیکي: د مړي غیبت کول د ژوندي د غیبت کولو نه زیات بد دي، ځکه چې په ژوندي باندې معاف کول کیدے شي او په مړي باندې معاف کول نه شي کیدے۔ (فیض القدیر،562/1،تحت الحدیث852)

مړي له غسل ورکوونکے دِ د مړي بدي نه بیانوِي

د عاشقانِ رسول دیني تحریک دعوت اسلامي د مَکْتَبَۃُ الْمَدِینه کتاب، "بهارِ شریعت" جِلد اوّل صفحه ۸۱۱ کښې لیکلي دي: (مړي له د غُسل ورکولو په وخت کښې) چې کومه ښه خبره اُووِیني مثلاً مخ ئې اوځلیدو یا د مړي د بدن نه خوشبو راغله، نو دا دِ د خلقو په مخکښې بیانوي او که بَده خبره اُووِیني، مثلاً د مخ رنګ ئې تور شو یا ترینه بد بُوئي راغے یا ئې په صورت او اندامونو کښې څه بدلون راغے نو دا دِ چا ته نه بیانَوِي او داسې خبره کول جائز هم نه ده ځکه چې په حدیث پاک کښې دي: "د خپلو مړو صفتونه بیانوئ او د هغوئي د بدو [بیانولو] نه ځان ساتئ۔"

د مرګ نه پس ئې په اوچت آواز کلمه اووئیله!

که چرته یو مسلمان د مرګ په وخت کښې په ښکاره کلِمه او نه وئیله او بل چا اوئیل "چې ده ته کلِمه نصیب نه شوه" نو هغه د دې مړ شوي کس غیبت اوکړو، په دې باره کښې یو ایمان افروز حکایت ملاحظه کړئ: چنانچه حضرت علامه عبدالحئ لکهنوي رَحۡمَۃُاللّٰہِ تَعَالٰی عَلَیۡہ فرمائي چې زما په بزرګانو کښې یو ولِيُ الله یعني

مولانا محمد اظهارُ الحق لکهنوي رحمۃ اللہ علیہ وفات شو او د وفات په وخت کښې ئې [په ښکاره] کلِمه اُونه وئيله، خلقو پرې څادر واچولو او د غُسل او کفن انتظام ئې اوکړو، چې ټول خلق بهر اُووتل نو بعضو د طعن په طور اُووئيل چې په ښکاره خو ښه مُتَّقِي وو او د مرګ کيدو په وخت کښې ئې د خُلې نه کلمه هُم اُونه وتله، په دې خبره ټول حاضرِين خفه شولو، په دې کښې مولانا مرحوم دواړه ښپې راغونډې کړې او په اوچت آواز ئې کلمه اووَئيله، چې خلقو په خپلو غوږونو هغه آواز واوريدو نو طعن کوونکو ته ئې ډير رَد بَد اووئيل- (غیبت کیا ہے، ص 19)

د مړ شوي کافر غيبت

شارِحِ بخاري شريف مفتي شريف الحق امجدي رحمۃ اللہ تعالی علیہ ليکي:د کفّارو بدي بيانول جائز دي اګر که هغه مړه شوي وي، البتّه که د مړ شوي کافر اهل و عيال مسلمانان وي او د هغوئ د کافرو مور و پلار يا اُصول (يعني نيکهٔ وغيره) بدي بيانولو باندې هغوئ ته تکليف رَسي نو د دې نه ځان ساتل ضروري دي ځکه چې دا اوس مسلمان ته تکليف ورکول شو او مسلمان ته تکليف وَرکول جائز نه دي-

(نزہۃ القاری، 886/2)

شہا منڈلا رہی ہے موت سر پر پھر بھی میرا نفس
گناہوں کی طرف ہر دم ہے مائل یا رسول اللہ

د سود نه غټه ګناه کومه ده؟

زمونږ خوږ آقا، د مدينے جانان صلی اللہ تعالی علیہ والہ وسلم د صحابه کرامو علیہم الرضوان نه تپوس اوکړو: آيا تاسو ته معلومه ده چې د **اللّٰه** پاک په نزد د سُود نه لويه ګناه کومه ده؟ صحابه کرامو رضی اللہ عنہم عرض اوکړو: اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ يعني **اللّٰه** پاک او د هغه رسول بهتر پوهيږي- اوئې فرمائيل: بے شکه د **اللّٰه** پاک په نزد د سُود نه لويه ګناه ده د مسلمان عزّت حلال ګنړل- (شعب الایمان، 298/5، حدیث: 6711) بيا نبي کريم صلی اللہ تعالی علیہ والہ

وسلّم دا آیت کریمه تلاوت کړو:

وَ الَّذِیْنَ یُؤْذُوْنَ الْمُؤْمِنِیْنَ وَ الْمُؤْمِنٰتِ بِغَیْرِ مَا اكْتَسَبُوْا فَقَدِ احْتَمَلُوْا بُهْتَانًا وَّ اِثْمًا مُّبِیْنًا ﴿۵۸﴾ (پ22، الاحزاب:58)

[مَفهُوم] ترجمۂ کنزُالایمان: او څوک چې ایمان والا سړو او ښځو ته بے کړو تکلیف ورکوي هغوئي بهتان او ښکاره ګناه په خپل سر واخسته-

اے عاشقان رسول! یقیناً د مسلمان عزت ته لاس اَچوَل د سُود د ګناه نه هم زیات بدتر دي- په دې باره کښې نور درې حدیثونه ملاحظه کړئ:

د مسلمان په عزّت لاس اچول د سود نه لویه ګناه ده

﴿1﴾ انسان ته ملاویدونکے د سُود یو دِرهم د الله پاک په نزد شپږ دیرش ځله زنا کولو نه زیات بد دي او بےشکه د سُود نه لویه ګناه د یو مسلمان بےعزتي کول دي- (ذم الغیبة، ص80، حدیث:36)

﴿2﴾ سُود د دوه اَویا ګناهونو مَجمُوعه ده او په هغې کښې د ټولو نه کمتره ګناه خپلې مور سره د زِنا کولو پشان ده او بےشکه د سود نه زیاته ګناه د یو مسلمان بےعزتي کول دي- (معجم اوسط، 227/5، حدیث:7151)

﴿3﴾ بدترینه سُود د مسلمان په عزت کښې لاس وهل دي- (ابوداود، 353/4، حدیث:4876)

د دریم نمبر حدیث لاندې مشهور مُفَسِّر حَکِیمُ الاُمَّت حضرت مُفتي احمد یار خان نعیمي رحمۃُ اللہِ تعالٰی علیہ فرمائي: یعني سود بدترینه ګناه ده لکه د مور سره په کعبه معظمه کښې زنا کول، سود خور سره د الله پاک او رسولُ الله سره د جنګ کولو اعلان شوے دے، دا خو د مالي سود حال دے، ولې چې د مسلمان عزت د مال نه زیات عزیز او قیمتي دے، په هُم دې وجه د مسلمان بے عِزَّتي (یعني غیبت وغیره کول)، او هغه ذلیله کول بدترینه سود قرار کړے شوے دے- (مراٰۃالمناجیح، 618/6)

بالیقین ایسے مسلماں ہیں بڑے ہی ناداں
اہلِ اسلام کی غیبت جو کیا کرتے ہیں

جو ہیں سلطانِ مدینہ کے حقیقی عاشق غیبت وچغلی و تہمت سے بچا کرتے ہیں

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيب صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

توبو الي الله! استغفر الله

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيب صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

د مسلمان د عزت د حفاظت ثواب

اے عاشقان رسول! ستاسو په مخکښې چې کله هُم څوک د يو اسلامي وررور خَطا يا د هغه عَيب د هغه په موجودګئ کښې يا پشي شا بيانول شروع کړي نو که په اوريدلو کښې څه شرعي مَصلحَت نه وي نو فوراً د احترامِ مسلم د لحاظ ساتلو او د آخرت د ثواب ګټلو په نيت د خپل اسلامي وررور د عزت حفاظت کوئ۔ د نبي کريم صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فرمان مبارک دے: څوک چې د خپل (مسلمان) وررور په غير موجودګئ کښې د هغه د عزت حفاظت اوکړي نو د **الله** پاک په ذِمّهٔ کرم دي چې هغه د جهنم نه آزاد کړي۔ (مسند امام احمد، 10/445، حديث:27680)

د حضرتِ سَيِّدُنا انس رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ نه رِوايت دے چې حُضُور نبيِّ کريم رَءُوْفٌ رَّحِيم صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اِرشاد فرمائيلے دے: چا چې په دُنيا کښې د خپل وررور د عِزَّت حفاظت اوکړو، **الله** پاک به په ورځ د قيامت يوه فرښته راليږي چې هغه به جَهنَّم نه د هغه حفاظت کوي۔ (ذم الغيبة، ص131، حديث:105)

غيبت نه د منع کولو ځلور فضائل

د مسلمان غيبت کوونکے د قدرت لرَلو په صورت کښې منع کول واجِب دي، منع کول عظيم ثواب او نه منع کول د عذابِ اَلِيم (يعني دردناک عذاب) باعث دي په دي باره کښې ځلور حديثونه د نبي کريم صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ملاحظه کړئ:

(۱) د چا په مخکښې چې د هغه د مسلمان وررور غيبت اوکړے شي او هغه د هغه په مدد کولو قادر وي او مدد ئې اوکړي، **الله** پاک به په دنيا او آخرت کښې د هغه مدد

کوي او که د قدرت لرلو باوجود ئې د هغه مدد اونکړو نو **الله** پاک به په دنيا او آخرت کښې هغه نِيسي- (مصنف عبدالرزاق،188/10،رقم:20426)

(۲) څوک چې د خپل وړور د غوښې نه د هغه په غيرموجودګئ کښې منع اوکړي (يعني د مسلمان غيبت کيدو او ده منع کړو) نو په **الله** پاک باندې حق دے چې هغه د جهنم نه آزاد کړي (مشكاة المصابيح،70/3،حديث: 4981)

(۳) کوم مسلمان چې د خپل وړور د بےعزتئ نه منع اوکړي (يعني د مسلمان بے عزتي کيدله او ده منع کړه) نو په **الله** پاک باندې حق دے چې د قيامت په ورځ هغه د جهنم د اور نه اوساتي- د دې نه پس ئې دا آيت تلاوت کړو: ﴿وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۴۷﴾﴾ [مفهوم] ترجمهٔ کنزالايمان: او زمونږ په ذِمّهٔ کرم دې د مسلمانانو مدد کول-

(پ21،الروم:47) (شرح السنّة،494/6،حديث:3422)

(٤) کوم ځائے کښې چې د مسلمان بے حُرمتي کيږي او د هغه بے عزتي کيږي په داسې ځائے کښې چې چا د هغه مدد اونکړو (يعني ده په خاموشئ سره اوريدلو او هغوئي ئې منع نه کړل) نو **الله** پاک به د ده مدد نه کوي کوم ځائے کښې چې د ده خوښه وي چې [د ده] مدد اوکړے شي او څوک چې د مسلمان مدد اوکړي په داسې ځائے کښې چې د هغه بے حُرمتي او بےعزتي کيږي، **الله** پاک به د ده مدد کوي په داسې موقع باندې کوم ځائے چې ده ته خوښ وي چې د ده مدد اوکړے شي-

(ابوداود،355/4،حديث:4884)

د غيبت کوونکي په مخکښې تعريف

زمونږه اسلافو رحمهم الله تعالیٰ به چې د چا نه د يو مسلمان غيبت اوريدو نو هغه به ئې فوراً منع کولو او د هغوئي انداز به هُم څومره ښکلے وو! چنانچه د حضرت سيدنا عبدالله بن مبارک رحمة الله تعالی عليه په مجلس کښې يو کس د امام اعظم ابوحنيفه رحمة الله تعالی عليه غيبت اوکړو نو هغوئي اوفرمائيل: اے بنده! ته د امام عَيب ولے بيانَوې! د

هغوئي شان خو دا وو چې پينځه څلويښت کاله پورې به ئې په يو اوداسه پينځه وخته لمونځ ادا کولو- (الخيرات الحسان، ص117، ردالمحتار، 150/1)

د غيبت کوونکي نه د ځان خلاصولو طريقه

اے عاشقانِ اولياء! زمونږ د بزرګان دين رحمهم الله تعالى د ګناهونو نه ډک غيبتونو اوريدلو نه د بچ کيدلو جذبه مرحبا! کاش! صد کروړ کاش! چې زمونږه هُم دا ذهن جوړ شي. [مُحترمو اسلامي ورونړو!] چې څنګه هم د مسلمان منفي تذکره شروع شي نو فوراً خبرداره شئ او غور اوکړئ، که هغه تذکره په غيبت باندې مشتمله وي يا غيبت طرف ته بوتلونکي وي نو فوراً ترينه قلار شئ ، که بل چا دا تذکره شروع کړې وي نو په ښه مناسب طريقه ئې پوهه کړئ، که هغه منع نه شي نو د هغه ځائے نه پاڅئ، که د هغه منع کول يا د هغه ځائے نه لرې کيدل ممکن نه وي نو په زړه کښې ئې بده اوګڼړئ، ښه په ترکيب سره خبره بدله کړئ او په هغه خبرو کښې دلچسپي مه اخلئ، مثلاً اخواه ديځوا کتل شروع کړئ، په مخ باندې د بے زارئ آثار ښکاره کړئ، بيا بيا ګړئ ته ګورئ او د [دې خبرو نه] د تنګيدلو اظهار اوکړئ، که ممکنه وي نو استنجا خانے ته د تللو په بهانه ترينه پاڅئ او چې ستاسو وينا دروغ نه شي په دې وجه استنجا خانے ته هُم لاړ شئ- [ځکه چې] "د غيبت په ځائے" کښې د حاضر اوسيدلو په ځائے مجبوراً په استنجا خانه کښې وخت تيرول ډير مناسب عمل دے، اِنْ شَآءَالله په دې به هم ثواب ملاو شي-

اَخلاق ہوں اچّھے مِرا کردار ہو ستھرا
محبوب کے صدقے میں مجھے نیک بنادے
(وسائلِ بخشش، ص115)